

INTRODUCERE

PROFESOR „persoană cu o pregătire specială într-un anumit domeniu de activitate și care predă o materie de învățământ (în școală). ♦ (Impr.) Învățător. ♦ P. gener. Persoană care îndrumă, educă, învață pe cineva”. DEX „Profesorii din învățământul secundar predau una sau mai multe discipline la nivel de învățământ secundar, excluzând disciplinele destinate să pregătească elevii pentru angajarea în anumite domenii profesionale.” COR (Codul Ocupațiilor din România, 2013)

Tema simpozionului se selectează întotdeauna dintre cele propuse de participanții din anul anterior. Nu a fost o surpriză ca în chestionarele de evaluare de la sfârșitul conferinței din 2012, *Elevul cititor*, propunerile pentru 2013 să îl aibă în centru pe *Profesorul cititor*.

Titlul *Profesorul cititor* ni se părea totuși prea vag, Un altul, *Profesorul de limba și literatura română*, ni se părea prea specializat. Am considerat că este nevoie de un titlu care să conțină și accentul necesar pentru orientarea temei. În cele din urmă am optat pentru *Profesorul de lectură* în speranța că formula mai puțin uzitată va naște discuții și întrebări. De altfel acesta a fost și scopul nostru – provocarea unui proces de reflecție asupra propriei meserii. Pentru *Profesorul de lectură* aveam ca precedente circulația termenului în spațiul anglo-saxon și, mai ales, o afirmație a lui Matei Călinescu din *A citi, a (re)citi*, referitoare la faptul că un autentic profesor de literatură trebuie să fie în primul rând un profesor de lectură. E drept, intenția noastră a fost una de lărgire a sensului dat de M. Călinescu.

Am lansat tema la începutul anului, încercând, ca de fiecare dată, să oferim o explicație și o motivație. Citez din mesajul de lansare:

„Societatea este preocupată de analfabetismul elevilor, de sistemul de învățământ, de note, de ce așteaptă părinții de la școală, dar aproape nimeni nu vorbește de profesor, decât în situația în care este subiect de scandal sau este nevoie de voturile lui. Cu atât mai puțin se vorbește despre ce anume presupune statutul acestei categorii profesionale care s-a bucurat cândva de recunoaștere și prestigiu. Se pare că nici profesorii înșiși nu se apleacă prea frecvent asupra condiției lor de profesioniști. Cel puțin acestea sunt concluziile unui studiu din 2010, *Școala așa cum este*, care îi are ca autori pe A. Nedelcu și L. Ciolan.

De altfel și noi am pus în discuție de-a lungul anilor programele școlare și aplicarea lor, manualele, canonul didactic, strategiile didactice, dar niciodată nu am vorbit explicit de statutul și condiția noastră profesională.

Ediția de anul trecut a simpozionului a avut în centru elevul cititor. Nu întâmplător în fișa

de evaluare de la sfârșit cele mai multe propuneri propuneau pentru acest an o temă care să-l aibă în centru pe profesorul cititor. În afara de aceasta, ne-a dat de gândit și comunicarea lui Alex Goldiș, care se întreba ce se întâmplă cu profesorul pe parcursul carierei lui didactice? În ce măsură depășește formarea științifică din universitate? Cum se adaptează didactic la noile direcții din critica literară. Ne-am amintit apoi de discuțiile aprinse stârnite de Ion Bogdan Lefter la una dintre conferințele din anii trecuți, când vorbea despre statutul profesorului de limba și literatura română, dincolo de catedră, ca scriitor: eseist, critic, autor de ficțiune. În sfârșit, am considerat că ar fi utilă o reflecție asupra statutului aparte al profesorului de limba și literatura română, adică acela de „profesor de lectură” și a implicațiilor derivate de aici.

Prin urmare vă propunem o conferință:

a. despre competențele profesorului în genere - bun comunicator, interesat de elevii săi, se autoperfecționează, reflexiv etc. Și, mai ales,

b. despre competențele specifice și rolurile profesorului de limba și literatura română. Treccem în revistă câteva: profesorul – *cititor de plăcere*; profesorul – *cititor profesionist*; profesorul – *în procesul formării* (autoformare și formarea altora, nu numai a elevilor); profesorul – *interdisciplinar și transdisciplinar* (de comunicare, limbă, literatură), care învață și-i învață pe elevi cum să comunice și să-și adapteze mesajul scris/oral la context și interlocutor, care predă limba maternă și literatura (română și străină) nu numai cu scopul de a transmite informații, ci și valori, care trebuie să aibă noțiunile de bază și să lege între ele logica, argumentația, științele sociale, filozofia, antropologia etc.; profesorul – *cercetător* (cercetare didactică sau academică), valorificând rezultatele experienței în propria activitate, profesorul – implicat în *activități extracurriculare* pe care și le asumă (cercuri, ateliere, teatru etc.); profesorul – *scriitor sau jurnalist*; profesorul – *factor de decizie în sistemul de învățământ și om politic*, profesorul – *membri al unei asociații profesionale*.

c. și, mai ales, vom vorbi despre rolul „profesorului de lectură/citire”, pornind de la faptul că profesorii de maternă, alături de învățători, au un rol decisiv în a-i pune în mână copilului instrumentele activității intelectuale – *citirea și scrierea*.”

Adaptându-ne temei, am făcut câteva modificări, precum: invitarea unor conferențieri ce nu țin strict de domeniul disciplinei (psihologi, sociologi, traducători, editori) care au venit cu o altă perspectivă asupra lecturii; am lărgit parteneriatele, ceea ce a avut ca urmare nu numai schimbarea locului conferinței, ci și prezentarea „pe viu” de activități specifice unor mari biblioteci și edituri. De asemenea, am urmărit să dăm o mai mare vizibilitate sesiunilor de postere, am dublat timpul consacrat dezbaterilor și meselor rotunde și am făcut evaluarea nu numai la sfârșitul conferinței, ci și printr-un Follow-up după două săptămâni.

Cadrul discuțiilor a fost fixat de Adrian Opre, care a vorbit cu entuziasm despre competențele profesorului de azi când i se cere adaptarea rapidă la era digitală, și de Alina Pamfil, care a pus problema din perspectiva didacticianului specialist în predarea disciplinei, cerând o interogare a propriilor pre-concepții de profesori care predăm literatura.

Pe rând, s-au conturat portretele de cititori ale conferențiarilor: cititorul de altă profesie, care citește literatura cu pasiune pentru că îi recunoaște marele rol formator (Viorel Mih); cititorul poet și traducător, pentru care lectura este o traducere dintr-o limbă în alta (Bogdan Ghiu); cititorul critic și istoric literar care citește literatura cu ochiul specialistului (Ion Pop și Liviu Papadima); cititorul editor, interesat de promovarea scriitorilor și a cărților cu impact asupra tinerilor (Laura Albușescu).

Au urmat cele peste 50 de intervenții (comunicări, ateliere, postere) ale profesorilor de limba și literatura română din învățământul secundar. De fiecare dată s-a acordat cu generozitate timp pentru discuții și întrebări.

În grupurile de discuții din prima secțiune a conferinței (*Profesori și lecturi*), accentul s-a pus nu atât pe lecturile profesorului, cât mai ales pe autopercepția în ipostază de profesor-cititor și a modului în care este perceput de alții. Nu au lipsit rememorările nostalgice și amare, frustrările celor care trudesc într-o meserie nevalidată social, compensate de accentele (auto)ironice ale altora. Însă, în cazul multora, ceea ce compensează neîmplinirile este bucuria împărtășirii cu elevii.

Comunicările din a doua secțiune (*Forme de acțiune și implicare*) s-au oprit asupra medierii lecturii de către profesor în activitățile din clasă și în afara ei.

Atelierele și sesiunile de postere s-au încadrat tematic într-una sau alta dintre secțiuni, totuși au predominat cele care propuneau simulări de activități din cercuri/ateliere sau prezentări de proiecte. Nu vom insista asupra lor, majoritatea sunt publicate în această carte.

Foarte vii au fost discuțiile de la mesele rotunde, desfășurate simultan. La prima dintre ele, *Cum predăm literatura școlară (analizând creația câte unui scriitor canonic sau nu): mistificări/gafe didactice, interpretări actuale, revizuiți etc.*, (moderator: Cosmin Borza) au participat mai ales profesorii tineri, atrași probabil și de lungul titlu, nu lipsit de intenții polemice, și de personalitatea moderatorului. Întrebarea esențială a fost: mai suntem profesori de literatură? Acesteia i s-au subordonat încă două: ce ne „mână în luptă” atunci când intrăm în clasă și vorbim despre un autor? Ce vrem de la elevi, cu ce imagine dorim să rămână despre un scriitor? Rețin nu atât răspunsurile, cât alte probleme ridicate, multe sub formă de întrebări. Care ar fi justa proporție dintre ceea ce trebuie să știe un profesor (cunoștințe de specialitate) și metodă/căile de transmitere a cunoștințelor? Ce înseamnă să fii profesor eficient? Este eficient cel ai cărui elevi trec cu note mari la examenele de bacalaureat sau la testările naționale, după ce reproduc câteva idei dictate? De ce se cantonează profesorii doar în textele prea mult frecventate? De ce se cantonează profesorii în șabloane interpretative? Poți să înveți elevii să scrie un eseu despre viziunea lui Eminescu, după ce ai făcut cu ei un singur text, *Luceafărul* ori *Floare albastră*? De ce, începând din clasa a X-a, profesorul elimină toate conținuturile care nu sunt evaluate la bacalaureat? De ce formările nu sunt și pe perfecționarea în specialitate? Au fost atinse și alte probleme: atitudinea elitistă a profesorilor de ro-

mână în numele apolitismului învățământului, resemnarea și neimplicarea în problemele sociale, lipsa de unitate ș.a..

La a doua masă rotundă, *Predarea integrată și pregătirea profesorului*, Corina Dindelegan împreună cu Camelia Sandu și Flavia Oșan au recurs la o formulă mai neobișnuită de intrare în discuții. La început cele trei au demonstrat practic cum au pregătit un set de lecții la aceeași temă – *Dragostea* – pentru o clasă a VIII-a de gimnaziu (pentru genul liric) și pentru două clase a IX-a, una, de la un colegiu național, și cealaltă, de la un colegiu tehnic, adaptându-se la vârsta, specificul școlii și așteptările elevilor, pe de o parte, și la competențele cerute prin programa care face deschiderea spre inter- și transdisciplinaritate. Discuțiile au scos în evidență nevoia de pregătire constantă a profesorului, organizarea riguroasă a materialului didactic și proiectarea atentă a fiecărei secvențe pentru a răspunde cerințelor programei și nevoilor clasei. Concluzia – programa școlară de la clasa a IX-a este permisivă, dar pentru a atinge nivelul scontat, un *profesor de lectură* competent și responsabil trebuie să fie experimentat, pasionat, cultivat și dispus să aloce timp și interes în pregătirea lecțiilor.

Câtă istorie literară mai trebuie să știe un profesor? (moderator Luminița Medeșan) a fost întrebarea care a generat discuțiile în cea de-a treia masă rotundă. De la început participanții s-au împărțit în două tabere, cei convinși că rolul istoriei literare s-a diminuat odată cu introducerea modelului comunicativ în predarea materiei. Chiar dacă în ultimele clase de liceu se prevede studiul cronologic, presiunea bacalaureatului, a cărui programă nu coincide cu cea școlară, îi determină pe mulți profesori să parcurgă aleatoriu doar textele care se cer pentru examen. Pe de altă parte, au fost cei care au susținut că profesorii de astăzi trebuie să știe mai multă istorie literară decât cei de acum 20-30 de ani, când scriitorii erau abordați monografic. Studiile de caz cer cunoașterea mentalităților, a istoriei culturii, precum și a unei bibliografii recente în problemă.

Lansarea *Lecturiadei 4*, evaluare la 10 ani de la inițierea proiectului „Cercuri de lectură”, cu participarea a mai bine de jumătate dintre autoare, a pus în evidență capacitatea unor profesori de limba și literatura română de a-și asuma un nou rol – cel de „consilier de lectură” – demonstrând că poate prinde contur real un model utopic de care vorbea Liviu Papadima în 2004, revenind asupra lui în această conferință. În afară de aceasta, profesorii implicați au dovedit că pot să facă sistematic cercetare didactică, valorificându-și experiența proprie, și găsesc resurse ca să meargă mai departe atunci când există o motivație intrinsecă. Iar pentru că este o evaluare a celui mai mare și de durată program de acest fel din România, rezultat al unei foarte bune colaborări între specialiștii universitari și practicieni, dincolo de neîmpliniri, se cuvine să-i scoatem în evidență câștigurile, citând ultimele fraze din prefața *Lecturiadei 4*: „Ce a câștigat profesorul implicându-se într-un astfel de program? Câștigul lui s-ar putea rezuma în câteva cuvinte: a devenit „consilier de lectură”.

Ce a câștigat elevul? O declară el singur atunci când își face portretul de cititor, când își pune întrebări legate de cărți și de propria formare, când se implică în acțiunile de promovare a lecturii sau își asumă și el, la rândul său, rolul de „consilier de lectură”, pentru cei mai mici.

Ce a câștigat sistemul? Profesori reflexivi, dinamici, creativi, atenți să-și revizuiască în mod continuu activitatea, profesori atenți să-și cunoască elevii și să gândească soluții la modul individual, profesori practicieni, dar totodată și cercetători.

Dezbaterea finală, *Ore de receptare. Proiectarea orelor de lectură*, moderată de Alina Pamfil, a fost un exercițiu aplicativ al ideilor ce au structurat conferința autoarei: „Ceea ce putem însă face este: a. să ne analizăm preconcepțiile și să le recunoaștem limitele; b. să analizăm și să interogăm programele; c. să interogăm raporturile dintre propria viziune despre literatură/lectură și viziunea curriculară; d. să identificăm și să interogăm imaginea pe care o transmitem elevilor despre literatură și lectură sau, cu alte cuvinte, preconcepțiile pe care le formăm și de care suntem, fără îndoială, responsabili.” (*Literatura din școală: între preconcepțiile profesorilor și concepția curriculară*)

Ca în anii anteriori, atelierul „transfrontalier” a deschis reflecția: mai întâi „pentru sine”, cu un exercițiu de autoevaluare a competențelor profesionale prin prisma unei definiții proprii date „profesorului de lectură”, continuând-o „împreună cu ceilalți”, atunci când Laura Grünberg, sociolog și autoare de cărți pentru copii, a obligat participanții la „un moment de lectură critică autoreflexivă asupra propriilor mecanisme de gândire care ne ajută să numim lumea, dar ne și împiedică să o înțelegem în diversitatea ei”. Recunoașterea stereotipurilor în gândire atrage după sine reflecția asupra a ceea ce profesorul le transmite elevilor fără voia sa, însă aceasta nu îl scutește de responsabilitate. În sfârșit, recapitularea de la sfârșitul conferinței a scos în evidență formele acțiunii, deschizând reflecția și implicarea pentru mai departe.

Cartea conține cea mai mare parte a intervențiilor profesorilor și didacticienilor de pe parcursul conferinței. Structura, prin tradiție, ordonează articolele în funcție de formele de organizare: conferințe în plen, grupuri de discuții, ateliere și postere, încheindu-se cu atelierul transfrontalier, oglindă a activității din cele trei zile și reflecție din timpul și de după terminarea conferinței.

Însă, indiferent că sunt conferințe, discuții panel sau ateliere, tematic, articolele aparțin celor două secțiuni: *Profesori și lecturi*, respectiv *Forme de acțiune și implicare*.

Am izbutit să facem ceea ce ne-am propus? Adică o reflecție asupra a ceea ce presupune statutul de profesor de lectură. E greu de răspuns. Deocamdată ni se pare că nu s-a depășit sensul *profesor de lectură* egal *profesor de literatură*. E drept, un

profesor de lectură mai aproape de ceea ce numim, în proiectul „Cercuri de lectură”, un „consilier”: dornic să cunoască din interior interesele de lectură ale elevilor și, convins de imensul potențial formator al literaturii, exploatându-l ca atare în beneficiul lor. Nu este întâmplător că atunci când sunt prezentate „forme de acțiune și implicare” accentul se pune pe activități extracurriculare de genul cercurilor, iar când referirile se fac la cadrul curricular, interesul merge spre strategiile de abordare transdisciplinară a literaturii, în sensul accepției date termenului de Basarab Nicolescu. De altfel, credem că nu e departe momentul declanșării și în societatea românească a unei dezbateri publice de genul celei din Franța în 2007, declanșată de apariția eseului lui Tzvetan Todorov, *Literatura în pericol*.

Mulțumim partenerilor și sponsorilor noștri care au făcut, și de data aceasta, posibilă conferința națională de didactică a profesorilor de limba și literatura română:

Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației, UBB, Cluj
Biblioteca Județeană *Octavian Goga*, Cluj
Grupul Editorial ART
SC Giro, Alba Iulia

Monica Onojescu